

7. Vydūno jaunimo fondo veikla

Fondo veiklos apžvalga iki 2017 m. Vydūno vardo šalpos fondas (sutikimas pavadinimui gautas iš pačio dr. Vydūno) buvo įkurtas 1952 m. kovo 23 d. Chicago'je, Akademinio skautų sąjūdžio sueigoje. 1962 m. užregistruotas Illinois valstijoje kaip pelno nesiekianti organizacija. 1969 m. gruodžio 5 d. buvęs pavadinimas pakeistas į Vydūno jaunimo fondą (*Vydunas Youth Fund Inc.*). Tikslas – remti aukštuosius mokslus studijuojantį jaunimą, teikti stipendijas, paskolas, pašalpas ir kitokią materialinę pagalbą²⁷³. Fondo steigimo mintis jau kilo Vokietijos pabėgėlių stovyklose, bet emigracijai prasidėjus, fondo steigimas buvo atidėtas. 1952 m. studentai senj. Algirdas Stepaitis ir senj. Albertas Vengris vėl iškėlė fondo įkūrimo klausimą ir Čikagos ASS skyrius (Korp! Vytis pirmininkas senj. Juozas Ivanauskas ir ASD pirmininkė fil. Ona Ščiukaitė) apsiėmė tai padaryti. Tolimesnį organizacinį darbą perėmė ASS vadija (pirmininkas prof. Ignas Končius), fil. Bronius Kviklys parašė fondo statutą. Pirmąją dr. Vydūno vardo šalpos fondo valdybą sudarė pirmininkas prof. Steponas Kolupaila, fil. Ona Ščiukaitė, senj. Vytautas Mikūnas, senj. Leonas Maskaliūnas ir t.n. Amalija Kalvaitytė. Pradedant darbą, buvo nuspręsta: 1. Lėšas telkti, jas uždirbant; 2. Studentams duoti paskolas tik studijų reikalams; 3. Lituianistinių studijų studentams duoti stipendijas, kurių nereikės gražinti; 4. Visi darbai bus atliekami savanoriškai-neapmokamai. Šie punktai buvo ir yra vykdomi toliau. Fondo pajamų šaltiniai buvo ir yra: stipendijų bei paskolų sugražinimas iš mokslą baigusiujų, aukos iš pavienių asmenų ir organizacijų, banko ir investicijų palūkanos, palikimai, uždarbis už įvairius leidinius ir atvirukus²⁷⁴.

Žymiausi aukotojai (mecenatai): Gražina Musteikienė – 164 436 dol. (palikimas), Leonas Maskaliūnas – 70 000 dol., Birutė Ciplijauskaitė – 51 700 dol. ir kt.²⁷⁵

1953 m. paskirtos paskolos 5 studentams, o 1970 m. buvo duota 100-oji paskola. 1973 m. pirmoji jaunimo premija įteikta A. Rukšėnui už knygą apie Simą Kudir-

VF jubiliejinių leidinių tituliniai puslapiai (viršeliai)

273 Gbt. J. Vydūno jaunimo fondas. *Lietuvių enciklopedija*. Boston: LEL, 1985, t. 37, p. 647; Skaisgirytė, J. Skautų įkurtam Vydūno jaunimo fondui – pusė šimto metų. *Amerikos lietuvis*, 2002, kovo 2, nr. 9, p. 7.

274 *Vydūno jaunimo fondo 65-metis*. Išleido Vydūno jaunimo fondas. Lemont, Ill., 2017, p. 17.

275 *Vydūno fondui – 55*. Išleido Vydūno fondas, Chicago, Illinois, 2010., p. 171-172.

Vydūno fondo taryba švenčiant fondo 50 metų sukaktį. Sėdi iš kairės: Algirdas Stepaitis, pirmininkas Leonas Maskaliūnas, Irena Kairytė; stovi: Rimantas Griškėlis, Ritonė Rudaitienė, Jonas Variakojis, Jūratė Variakojienė, Vytautas Mikūnas, Antanas Rauchas, Liudas Ramanauskas, Vytenis Kirvelaitis, Šarūnas Rimas, Sigitas Miknaitis, Vida Brazaitytė. *Vydūno fondui - 55 metai. Chicago, 2010, p. 26.*

ka²⁷⁶. Rašoma, kad nuo 1952 m. iki 2010 m. Vydūno jaunimo fondas sukauptė beveik 2 mln. dol., suteikė 220 studentiškų paskolų, išleido daugiau kaip 30 mokslinio pobūdžio leidinių ir žurnalų, įteikė 24 metines premijas nusipelnusiems akademikams skautams, finansiškai parėmė daugelį kultūrinio ir mokslinio pobūdžio projektų ir suvažiavimų. Nuo 2010 m. fondas kasmet įteikia stipendijų daugiau kaip 100 lietuvių studentų, kurių bendra vertė – 80-90 tūkst. dol.²⁷⁷

Pavyzdžiui, 2016 m. Gražina Liautaud savo vyro James atminimui įkūrė keturias naujas 10 000 dol. stipendijas lietuvių kilmės studentams, kurie studijuoja verslo mokslus Illinois valstijos universitetuose. Buvo įteikta fil. Gražinos Musteikytės vardo 10 000 dol. stipendija; dvidešimt Lietuvių skautų sąjungos studentų gavo po 1000 dol. Sutkuvienės ir tėvo Kubiliaus vardo stipendijų. Tęsiama Leono Maskaliūno, Vincės Jonuškaitės-Zaunienės, prof. Romo Viskantos, prof. Birutės Ciplijauskaitės, Sofijos Čiurlionienės, inž. Juozo Milvydo bei kitų kasmetinių stipendijų ir premijų skyrimas. Buvo įsteigtos trys naujos premijos – Stasės Cukuraitės ir Vaclovo Tallat-Kelpšų, fil. Antano Dundzilos, fil. Vytauto Mikūno bei prof. Tomo Remeikio vardo stipendijos²⁷⁸. Pagal įstatymus fondo taryba ir valdyba yra sudaryta iš ASS narių. Valdybos pirmininkais buvo Steponas Kolupaila, Stasys Budrys, Vytautas Mikūnas, Šarūnas Rimas, Vytautas Černius, Gintaras Plačas. Tarybos pirmininkais buvo Bronius Kviklys, Albertas Vengrys, Danutė Eidukienė, Tomas Remeikis, Ramunė Lukienė, Vitalija Vasaitienė, Romas Viskantas, Leonas Maskaliūnas.

Už nuopelnus skautų organizacijai ir Lietuvai Vytautas Mikūnas 2002 m. buvo apdovanotas LDK Gedimino V laipsnio ordinu. 2009 m. Vydūno fondas buvo apdovanotas Lietuvos URM „Tūkstantmečio žvaigžde“ už svarią paramą Lietuvos mokslo institucijoms ir studentijai. Vydūno jaunimo fondo logotipą 1993 m. sukūrė skautininkas fil. Julius Špakevičius²⁷⁹.

276 Gbt. J. Vydūno jaunimo fondas. *Lietuvių enciklopedija*. Boston: LEL, 1985, t. 37, p. 647.

277 Taraškevičiūtė R. Įteiktos Vydūno jaunimo fondo stipendijos. *Čikagos Aidas*, 2016, rugsėjo 23-29, nr. 36, p. 42.

278 *Vydūno jaunimo fondo 65-metis*. Išleido Vydūno jaunimo fondas. Lemont, Ill., 2017, p. 20.

279 *Vydūno jaunimo fondo 65-metis*. Išleido Vydūno jaunimo fondas. Lemont, Ill., 2017.

Po Lietuvos muzikų rėmimo fondo rengiamo Vincės Jonuškaitės-Zaunienės konkurso laureatėlių koncerto Filharmonijoje 2005 m., laureatės – su Studentų skautų organizacijos nariais. Iš kairės: Aušra Liutkutė (2000, I premija), Asmik Grigorian (2005, II premija), ketvirta – Jurgita Adamonytė (2004, II premija); iš dešinės antra – Milda Smalakytė (2004, I premija), trečia – Jekaterina Tretjakova (2005, III premija). E. Kulikausko asmeninis archyvas

2017 m., pažymint Vydūno jaunimo fondo 65-ąsias metines, fondo valdybos pirmininkas Gintaras Plačas sakė, kad „per paskutinius 10 metų fondas parėmė Lietuvos studentus ir Lietuvos skautų organizacijas su daugiau nei 340 tūkst. dol. Tuo pačiu metu fondas parėmė Lietuvių skautų sąjungos studentus ir lavinimo programas su daugiau nei 240 tūkst. dol. parama, ir tai daugiau nei pusę milijono dolerių, skirtų jaunimui“²⁸⁰. O nuo įkūrimo fondas yra suteikęs daugiau nei 1 mln. dol. lietuvių reikalams. Sunku būtų išvardinti visus – didesnius ir mažesnius darbus, atliktus per ilgą fondo gyvavimo laiką. Išdalintos stipendijos, išleisti leidiniai palieka neišdildomą pėdsaką lietuvių tautos išlikimo, augimo ir klestėjimo kelyje.

Fondo veikla Lietuvoje. Lietuvai atgavus nepriklausomybę fondas pagrindinį dėmesį nukreipė į studentus, magistrantus ir doktorantus Lietuvoje. Fondas nuo 1992 m. skiria kasmetines stipendijas Lietuvos ir išeivijos studijuojantiems skautams ir buvusių tremtinių vaikams, skatinant jų veiklą jaunimo organizacijose pagal valdybos nustatytą kriterijų²⁸¹.

1999 m. Vydūno jaunimo fondas įsteigė penkias mokslo premijas ASS garbės narių vardais – po 1000 dol.: rašytojos Sofijos Čiurlionienės vardo – Vilniaus universitete, prof. Stepono Kolupailos vardo – Klaipėdos universitete, prof. Igno Končiaus vardo – Kauno Technologijos universitete; Broniaus Kviklio vardo – Vytauto Didžiojo universitete. Vincės Jonuškaitės-Zaunienės – Muzikos ir teatro akademijoje – I, II ir III premijos skiriamos kasmetinio dainininkių konkurso laimėtojoms. Vėliau

280 Vencius, G. Vydūno jaunimo fondas pažymėjo 65-ąsias metines. *Draugas*, 2017, balandžio 6, nr. 40, p. 6.

281 Plačiau žr.: Kulikauskas, E. Vydūno fondo veikla Lietuvoje. *Vydūno fondai – 55*. Išleido Vydūno fondas, Chicago, Illinois, 2010, p. 224-243; Apanavičienė L. Vydūno jaunimo fondo veikla ir rūpesčiai. *Draugas*, 2013, gruodžio 17, nr. 147, p. 6.

buvo įkurtas Mykolo Žilinsko fondas jauniems istorikams remti²⁸², Juozo Milvydo – Kauno technologijos universitete, prof. Birutės Ciplijauskaitės – Vytauto Didžiojo universitete Kaune, Leono Maskaliūno – Vilniaus Gedimino technikos universitete, Vytauto Mikūno – Vilniaus universitete, prof. Romo Viskantos – Lietuvos energetikos institute, Stasės Cukuraitės ir Václavo Tallat-Kelpšos – Aleksandro Stulginskio universitete. Fondas su Lietuvos universitetais yra sudaręs sutartis. Pagal tas sutartis universitetų fakultetai skelbia konkursus ir nustato kriterijus. Fakultetų vadovų sudarytos komisijos atrenka tinkamus kandidatus premijoms ir stipendijoms gauti. Yra fiksuota, kad iki 2005 m. daugiau kaip 800 studentų gavo Vydūno fondo stipendijas²⁸³. O štai nuo 2007 m. VJF paskyrė 531 stipendiją. 2017 m. stipendijos skiriamos Lietuvoje studijuojantiems skautams, aktyviems ir pažangiems Studentų skautų, Lietuvos skautijos, visų kitų skautiškų organizacijų nariams ir kitiems lietuviams studentams²⁸⁴.

Labai reikšminga fondo veikla – remti knygų leidybą. 1990 - 2016 metais fondas išleido arba finansiškai parėmė 38 leidinius. Pavyzdžiui, Mečislovas Jučas *Žalgirio mūšis* (1990), Vydūnas *Mano tėvynė* (1993 ir 1999), Juozas Jakštas *Nepriklausomos Lietuvos istorija* (1992), Stasys Yla *Skautų maldos* (1997), Edvardas Gudavičius *Lietuvos istorija nuo seniausių laikų iki 1569 metų* (1999), Vacys Bagdonavičius *Sugrįžti prie Vydūno* (2001), Bernardas Brazdžionis *Roads and Crossroads* (2002), Jūratė Rosales *Goths and Balts. The Missing Link of European History* (2005), Vytautas Černius *Žmogaus vystymosi kelias nuo vaikystės iki brandos* (2006), paremtas antras papildytas Nijolės Gaškaitės knygos *Pasipriešinimo istorija 1944-1953 metais* leidimas ir kt.²⁸⁵ Leidinių rėmimas tęsiamas toliau.

Fondo atstovai Lietuvoje: Edmundas Kulikauskas – 1995-2007 m. ir Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (nuo 2008 m.).

8. Kitų organizacijų, draugijų ir pavienių asmenų materialinė pagalba Lietuvos žmonėms

Atkurtą Lietuvos nepriklausomybę, kuriai labai daug ko trūko, JAV lietuviai stiprino gausiomis ir dosniomis iniciatyvomis. Jie, šalia jau veikusių, greitai kūrė įvairias organizacijas, naujus fondus, kurie rinko aukas ir materialines gėrybes tarp

282 Namikienė, A. Vydūno fondas. Prasmingo darbo sukaktis. *Pasaulio lietuvis*, 2002, birželis, nr. 6, p. 18.

283 Vydūno Fondas <http://www.vydunofondas.net/> (žiūrėta 2017 10 07)

284 *Vydūno jaunimo fondo 65-metis*. Išleido Vydūno jaunimo fondas. Lemont, Ill., 2017, p. 34.

285 *Ten pat*, p. 28; *Vydūno fondui – 55*. Išleido Vydūno fondas, Chicago, Illinois, 2010, p. 170, 196-197.